

De mooiste vis van de zee

Inhoudsopgave

Inleiding	03
Thema's naar aanleiding van het prentenboek	03
De drie leerfasen naar aanleiding van het prentenboek	04
Opzet en uitwerking van het project	04
Verwerkingsvormen	04
Spel	04
Zingen	04
Materialen	05
Tijdsduur van het project	05

Fase 1.

1. WAT IS ER BIJZONDER AAN JOU?!	06
Doelstelling	06
Overzicht van de werkwijze	06
Benodigdheden	06
Uitwerking van de werkwijze	06
Toelichting Siervissen	08
Vervolg uitwerking werkwijze	09
Extra tips: kijktafel - kijkoefeningen	10

Fase 2.

2. IS DE ÉÉN MEER DAN EEN ANDER?	11
Doelstelling	11
Toelichting Jaloers	11
Kader: Het verhaal van de zandbakjes	11
Hoe met jaloersheid om te gaan	12
Overzicht van de werkwijze	12
Benodigdheden	12
Uitwerking van de werkwijze	14

3. IK WIL OOK WAT JIJ HEBT!	15
Doelstelling	15
Overzicht van de werkwijze	15
Benodigdheden	15
Uitwerking van de werkwijze	15

Fase 3.

4. MOET JE ALTIJD DE BESTE ZIJN?	18
Doelstelling	18
Overzicht van de werkwijze	18
Benodigdheden	18
Uitwerking van de werkwijze	18

Toelichting: Narcisme	21
-----------------------	----

Colofon	22
---------	----

Inleiding

Het prentenboek *de mooiste vis van de zee* is een zeer populair boek. Het wordt op zeer veel scholen in de onderbouw gebruikt. Alleen al vanwege de mooie platen. Tekstueel stelt het eigenlijk niet veel voor!

Vanwege het veelvuldig gebruik hebben we een bescheiden handleiding gemaakt. Het verhaal gaat over een vis in de zee die veel mooie schubben heeft, dit in tegenstelling tot de andere vissen. Hij is daar erg trots op (en wat is daar mis mee), maar hij is ook een beetje arrogant en dat gaat ten koste van vriendjes. Hij krijgt pas veel vriendjes wanneer hij zijn mooie schubben aan andere vissen geeft!

Thema's naar aanleiding van het prentenboek

Naar aanleiding van de inhoud komen twee vragen naar voren: waarom wordt niet iedereen op zijn waarde, zoals je bent, gewaardeerd? en waarom kun je pas vrienden worden wanneer 'je jezelf helemaal uitkleedt'?

Daarom worden in deze handleiding de volgende thema's uitgewerkt:

- waar is een kind goed in?
- ieder kind is mooi en bijzonder
- jaloers zijn op andere kinderen: ik wil wat een ander ook heeft
- op welke gronden kiest het een speelkameraadje?
- is een kind meer of beter dan een ander?
- samen in een kring

Opvoeden houdt vaak in het bijbrengen van wederkerigheid. Kinderen leren dat wanneer je iets doet dat een ander kan raken. Wie iemand een klap geeft, kan een klap terug verwachten. De kinderen worden bewust van de leefregel: "wat jij niet wilt wat jou gebeurt, doe dat ook met een ander niet".

Dat is een uitgangspunt dat binnen groepen en de samenleving een sterke zelfregulerende kracht is. De filosoof Kant gebruikt hiervoor de term 'categorisch imperatief'. Morele ontwikkeling, zo zegt hij, bestaat niet op zich zelf. Wie iemand iets aandoet (een klap geven of onvriendelijk zijn), krijgt dat (waarschijnlijk) terug. Zeker onder 'gelijken'. Criminelen en psychopaten is dat moeilijk bij te brengen. Maar dat geldt ook voor degenen die het hoog in hun bol hebben vanwege rijkdom, bekendheid, afkomst. De gemeenschappelijke moraal bepaalt, hoe men op een juiste wijze sociaal dient te handelen. De verkeersregels bijvoorbeeld zijn gestoeld op dit principe. Het vervalt wanneer men dat aan de laars lapt, want dan vallen er verkeersslachtoffers.

Dit principe is de smeerolie van de groepen en de samenleving en daarom is het van belang dat de kinderen al een beetje ervaren wat de gevolgen kunnen zijn van jaloezie. Want wanneer kinderen zich kunnen inleven wat de gevolgen zijn van hun gedrag, bijvoorbeeld alles willen hebben of een grote mond hebben, dat ook gevolgen heeft voor hun sociale leven.

De drie leerfasen bij deze prentenmodule.

Fase 1. Inleiding en motivatie: kinderen maken kennis met vissen en met het boek waarin vissen voorkomen. Ze komen ook te weten wat er aan de hand is. Namelijk dat het niet allemaal zo vanzelfsprekend is in de zee. (hoofdstuk 1: *Wat is bijzonder aan jou?!*)

Fase 2. Doorleren en doordenken: kinderen weten dat het niet zo leuk is omdat de vissen jaloers zijn op die ene vis. Jaloerse gevoelens kunnen veel kapot maken. Dat kan ook in je groep of kring gebeuren. (hoofdstuk 2: *Is de één meer dan een ander?* en hoofdstuk 3: *Ik wil ook wat jij hebt!*)

Fase 3. Omgaan met nieuwe inzichten en houdingen: kinderen weten hoe zij met hun gevoelens van jaloezheid om kunnen gaan en wat je allemaal kunt doen: wie hoort bij wie?, wanneer is iemand je vriendje? (hoofdstuk 4: *Moet je altijd de beste zijn?*)

Opzet en uitwerking van het project

Het project is uitgewerkt in vier delen.

1. Wat is er bijzonder aan jou?

Kinderen weten dat alles wat zij doen en wat ze kunnen bijzonder is.

2. Is de één meer dan een ander?

Kinderen worden met de vraag geconfronteerd of iemand meer of beter kan zijn dan een ander.

3. Ik wil ook wat jij hebt!

Kinderen kunnen wel eens jaloers zijn op een ander. Waarom eigenlijk? Kun je tevreden zijn met wat je hebt of bent?

4. Moet je altijd de beste zijn?

Kinderen weten dat het samen op een gelijkwaardige basis in een groep (kring) fijner is dan wanneer er iemand altijd de 'beste' moet zijn!

Verwerkingsvormen

Spel

Spelenderwijs kunnen kinderen in aanraking komen met leuke en speelse activiteiten, ideeën van andere kinderen ontdekken en erover praten. Daarnaast is het ook zinvol om met de kinderen te knutselen, vissen maken en liedjes te zingen. Zorg dat alle zintuigen aan bod komen. Leuk is ook dat het zichtbaar wordt in het lokaal: netten, vissen, verteltafel, vissen in een kom. De bedoeling is de kinderen te laten nadenken over de oorzaak- en gevolgsituaties van het jaloers zijn, en hoe een kring wordt opgebouwd.

Zingen

Het zingen kan voor de jonge kinderen een bevrijdende werking hebben; gevoelens komen los. Maar ook de thema's kunnen er goed uitkomen. De liederen komen uit de liedbundel voor het basisonderwijs *eigen-wijs*, van Frans Haverkort, uitgegeven in Born, 1999.

Materialen

Kinderen kunnen aan hand van materialen eigen visjes maken. Het geeft de kinderen duidelijk de mogelijkheid en het gevoel om iets van henzelf te laten maken. Ze kunnen dan ook verantwoordelijk zijn voor hun 'eigen' visje.

Tijdsduur van het project

Het is uitgewerkt in vier delen en een elk deel bestaat uit twee/drie bijeenkomsten. Dat is maar een indicatie. Want uit de praktijk blijkt dat iedere leerkracht het verschillend invult. Het kan in één projectweek; het kan ook over een aantal weken. U kunt het ook verbinden met andere vakken zoals taalontwikkeling, rekenen en natuuronderwijs.

FASE 1.

HOOFDSTUK 1. WAT IS ER BIJZONDER AAN JOU?!

Doelstelling

Kinderen weten dat bij alles wat zij doen en wat ze kunnen bijzonder is

Overzicht van werkwijze

1^e bijeenkomst

1. Een kringgesprek naar aanleiding van een aantal verschillende goudvissen in een kom.
2. Kinderen zingen het liedje *Visje, visje in het water* uit de bundel *eigen-wijs* op bladzijde 65.
3. Kinderen maken hun eigen visje. Tip:
http://www.origamivoorkinderen.nl/origami/Vis_02/,
<http://www.knutselenmettruus.nl/knutsels/vis-in-het-water-knutselen-van-papier> en zie ook: 1.1. bladzijde 7.

2^e bijeenkomst

4. Een korte kringgesprek naar aanleiding van hun gemaakte vissen waarbij de nadruk ligt op hun bijzonder werk.
5. Voorlezen van het eerste deel van het verhaal.

3^e bijeenkomst

6. Kinderen maken nog een aantal vissen.
7. Kinderen plaatsen vissen in hun vissenkomp.

Benodigdheden

- liedbundel *eigen-wijs*
- een aquarium met minsten drie verschillende goudvissen
- of drie visknuffels
- werkblad waarop een vis staat. <http://www.kids-n-fun.nl/kleurplaten/vissen>
- zonodig materiaal om visjes te maken
- vier hoepels

Uitwerking van de werkwijze

1.1. De kinderen zitten in een kring. Midden in de kring staat een grote lege kom. U vraagt aan de kinderen wat er allemaal in de kom kan. Antwoorden kunnen zijn: zand, takken, bloemen, vissen.

Daarna doet u (in ieder geval meer dan drie van uiterlijk verschillende vissen in een groot aquarium, maar beter is misschien dat u drie mooie knuffels aanschaft, zie toelichting *siervissen*). Van belang is dat de kinderen kunnen kiezen uit meer dan twee vissen, anders kan één vis meer “stemmen” kan krijgen dan de andere.

De kinderen kunnen zeggen welke zij de mooiste vis vinden; die met zwart, of met een beetje wit, of de geheel oranje. Ze kunnen de dieren eventueel een naam geven. Is er “toevallig” een vis het populairst, vraag waarom. Vaak is het antwoord: “Die is erg mooi!”

Verwerking met materialen

Wanneer u om een of andere reden geen vissen of knuffels aan kunt of wilt schaffen, kunt u met de kinderen zelf vissen maken. Hierbij een aantal suggesties:

1. materialen

gekleurd papier	Potlood	schaar
diverse gekleurd papier	Glitterpapier	lijm

Uitwerking

► Maakt een voorbeeld vis of laat de kinderen een vorm ontwerpen. Knip de vis uit. Beplak de vis vervolgens met diverse stukjes uitgescheurd gekleurd papier. Versier de vis tenslotte met glitters. Laat de kinderen een naam voor hun vis verzinnen.

2. Materialen

twee even grote cirkels	Schaar	lijm
slierten crêpepapier	Plakfiguren	gekleurd papier

Uitwerking

► Maakt een vis door twee Chinese hoedjes tegen elkaar te maken. De staart maak je van diverse gekleurde repen crêpepapier. Plak er ogen en een mond bij.

3. Materialen:

drie vouwblaadjes	Blauw papier	lijm
diverse kleuren papier		

Uitwerking

► Je hebt drie vouwbladen nodig. Maak de schuine vouw. Leg de drie delen zo neer, dat er een vis ontstaat. Plak deze op een blauw vel papier. Maak er met diverse kleuren papier luchtballonnen bij. Verzin een passende naam voor de vis.

Nadat de vissen zijn gemaakt, kunt u deze vissen in een hoepel doen. De kinderen kunnen aangeven welke de mooiste is. De vissen kunnen een naam krijgen. Is er toevallig een vis populair. Waarom eigenlijk? Deze vissen worden weer gebruikt bij de derde bijeenkomst. Wanneer de kinderen eigen vissen gemaakt hebben, dan is werkvorm 1.3. niet meer noodzakelijk.

Extra:

Raadseltje: een gesprekje onder water tussen twee vissen:

Blub – blub – blub.

'Visje, visje, kijk goed ui-t',

roept een ander visje l-ui-d.

'Zie je daar die poot?

De kleur ervan is r-oo-d.

Zweem heel gauw heel ver w-e-g.

Pakt hij je, dan heb je pech!'

Wat is dat voor dier?

Liedjes:

- Vijf kleine visjes, die zwemmen in de zee, uit het grote liedjesboek van *Marianne Busser* en *Ron Schöder*.
- Golven, golven, golven van de zee
- Heb je wel gehoord van de visjes in het water?
- Vijf kleine visjes, die zwemmen in de zee.

Toelichting Siervissen

De Romeinen hadden al aquaria waarin levende vissen in werden gehouden, niet voor de sier maar voor de consumptie. De oude traditie leeft nu voort in de aquaria van de restaurants waarin vissen zwemmen.

De Chinezen hielden goudvissen, die beschouwd werden als de oudste siervissen.

Na de 2^e wereldoorlog is de teelt van siervissen echt op gang gekomen. Er is nu een ware industrie en handel rond siervissen. Met alle gevolgen van dien!

Want men ziet ze ook meer en meer als consumptie- of gebruiksartikelen. Want ze worden vaak aangeschaft zonder dat men weet waarom. Het worden dan ook vaak impulsaankopen genoemd. Deze vissen, vooral de goudvissen, komen in kommen terecht waar ze door in rondjes te zwemmen ook echt 'gek' worden. Ze zullen vanwege de te kleine kom ook nooit uitgroeien tot grote en sterke vissen en zullen niet de kleur en de vorm krijgen die ze in potentie hebben. Goudvissen zijn sterke vissen die gemakkelijk een tiental jaren oud kunnen worden. Ze hebben een goed ontwikkeld gehoor en geheugen, zodat dressuur mogelijk is. Ze kunnen bekenden uit hun omgeving herkennen. Ze laten zich ook wel aanraken wanneer ze gevoerd worden.

Dat is ook een van de redenen dat men in het oosten huisvijvers heeft; dan zijn ze goed te zien en aan te raken.

En hoe is het hier in het *westen*? Goudvissen mogen blij zijn dat ze een jaar leven.

Regelmatig worden ze ook voor een vakantie of een verhuizing door de w.c.

gespoeld. Daarom de dringende suggestie om goed na te denken wat u aanschaft: levende vissen of een aantal 'visknuffels'. Het is van belang dat de kinderen een goed voorbeeld krijgen hoe met levende wezens om te gaan.

1.2. U kunt met de kinderen het liedje *Visje, visje in het water* zingen dat staat op bladzijde 65 van de liedbundel *eigen-wijs*.

Er zijn ook gespreks- en bewegingssuggesties bij het liedje.

1.3. De kinderen krijgen een kleurplaat waarop een vis staat. (<http://www.kids-n-fun.nl/kleurplaten/vissen>) Ze krijgen de opdracht om de vis heel mooi in te kleuren. Wijs erop dat ze niet bij elkaar mogen kijken. Want Het gaat er hier om dat ieder kind een eigen vis inkleurt. Er komen dus zoveel verschillende vissen als er kinderen zijn. Het kan gebeuren dat een kind zich laat inspireren door een vis die ze zien zwemmen. Het zij dan zo! Neem voor het inkleuren de tijd.

1.4. De kinderen gaan in een kring zitten en houden de tekening met de vis naar voren, zodat ieder kind van de anderen de gekleurde tekeningen kan zien. Laat ze daar wat over vertellen.

Stel daarna de vraag naar wie jouw visje zal zwemmen; met wie zou het andere visje vriend willen zijn?

Wanneer dat gebeurd is kunt u kort samenvatten wat u gezien heeft.

Kreeg een bepaalde vis veel, weinig of geen aandacht?

Wanneer u het een en ander verteld heeft, vraag dan waarom hun visje naar die ander ging (niet, waarom jij naar die ander ging).

Veel kinderen zullen zeggen: het is een mooie vis, een lieve vis.

Springt er een vis bovenuit, en waarom? Is die de mooiste? Waarom is die de mooiste? Wie bepaalt wat mooi is?

1.5. U leest de kinderen uit het prentenboek de volgende tekst voor:

Ergens diep in de zee leefde een heel bijzondere vis.

Hij was de mooiste van allemaal.

Dat vond hij niet alleen zelf, dat zagen de anderen ook.

Zijn glanzende schubben hadden alle kleuren van de regenboog en waren bezaaid met zilveren "schitters".

1. 6. Kinderen maken een aantal vissen.

De kinderen maken, wanneer ze nog geen vis hebben, hun eigen vis. Zie suggesties bij 1.1. Of ze kunnen de vis van hun kleurplaat (zie 1.3.) uitknippen.

1. 7. Kinderen plaatsen (hun eigen gemaakte vissen in een kom= hoepels)

vier diverse gekleurde hoepels	veel diverse gekleurde vissen	getallen
--------------------------------	-------------------------------	----------

Uitwerking

► De kinderen zitten in een hoefijzeropstelling. In het hoefijzer liggen vier verschillende viskommen (hoepels). Leg alle vissen door elkaar op een centrale plaats. De kinderen benoemen eerst de kleuren en de vorm van de kommen. Dan moeten de vissen vlug terug naar hun kom. Kinderen mogen vissen kopen in de dierenwinkel bij hun leerkracht of medeleerling.

Welke vissen horen bij elkaar in de kom en waarom? Welke kleur hebben deze vissen?

Hoeveel vissen liggen er nu in de hoepel? Welk getal hoort erbij? Vissen kunnen bij elkaar horen vanwege dezelfde kleur, vanwege hun vorm, vanwege ....

In welke viskom zwemmen de meeste of minste vissen? Welke kom is nog leeg?

Extra tips:

Kijktafel:

water	zand	diverse vissen (plaatjes, van papier, knuffels)	schelpen	boeken over vissen
afbeeldingen	woordkaarten	vishengel	vismateriaal	kijkplaat vissen (google op dez
zeester, schelpen	planten	viskom (*)	reiger, ooievaar	echte vissen

Kijkoefening, materialen:

werkblad: allemaal dezelfde vissen	kleurpotloden	schaar
werkblad: viskom	blauw	

► Werkblad: er staan een aantal vissen op. De vissen die bij elkaar horen krijgen een (dezelfde) kleur. Laat de kinderen eerst de vissen aanwijzen die bij elkaar horen. De kinderen kleuren de vissen in en knippen ze uit en plakken deze in de kom.

Kijk en doe oefening: materialen:

Werkblad met diverse gekleurde vissen	tafel	werkblad met viskom, of maak een grote op een groot vel.
plakband	schaar	

► Download een aantal werkbladen van internet waar de vissen opstaan. De kinderen kunnen het inkleuren. Vissen die uiteenlopend zijn. Vissen met dezelfde vorm maar met een andere kleur. Deze vissen kunnen geplastificeerd worden (ook voor de kijktafel).

Neem een vel waarop een viskom staat. Teken hierop een aantal waterplanten. Plak de viskom op een tafel en leg deze tafel op zijn kant. Geef vervolgens opdrachten en laat deze door de kinderen uitvoeren. De vissen liggen bijvoorbeeld door elkaar op de grond naast de tafel.

Bijvoorbeeld:

Hoeveel waterplanten zijn er? Pak een rode vis en plak deze onder in de kom. Pak een groene vis en plak deze boven in de viskom. Pak een gele vis en plak deze bovenop een andere vis. Pak een vis waar .....

Fase 2.

Hoofdstuk 2. IS DE ÉÉN MEER DAN EEN ANDER?

Doelstelling

Kinderen worden met de vraag geconfronteerd of ze meer of beter kan zijn dan een ander!

Toelichting Jaloers

Kinderen zijn tot een jaar of vijf vaak egocentrisch ingesteld. Ze hebben niet altijd het vermogen om zich in te leven in een ander. De wereld om hen heen is hun wereld. Ze zien de wereld vanuit hun gezichtspunt. Ze kunnen echt onredelijk zijn: wanneer de een wat meer heeft, kan dat de ander al tot razernij brengen. Het kan uitlopen op een vechtpartij.

Kinderen die jaloers zijn voelen zich achtergesteld, vaak ten onrechte. Vrijwel altijd gaat het om het beeld dat het kind van zichzelf heeft! Bijvoorbeeld:

- ik heb minder mooie kleurpotloden dan;
- de juffrouw vindt de andere kinderen leuker;
- ik mag niet/nooit daar zitten, omdat de juf meer van ... houdt;
- ik mag niet snoepen wanneer ik wil en de anderen wel.

Van belang is hierover altijd met de kinderen te praten. Soms kan het kind gewoon gelijk hebben. Kinderen kunnen dat ook 'geleerd' hebben van hun opvoeders: papa vindt dat mama dat ...!

dat is ook een gegeven waar men op school rekening moet houden!

Het verhaal van de zandbakjes (ook luisteren)

Een rijtje nieuwe huizen.

Klein voortuintje, groter achtertuintje.

Achter in elk achtertuintje een schuurtje, tussen huis en schuur de waslijn.

In ieder huis woont een echtpaar met de schaapjes op het droge.

Elk echtpaar heeft of wil twee kinderen, liefst één jongetje en één meisje.

Het ideale gezin.

Op nummer 7 woont echtpaar Henk en Leonoor.

Henk en Leonoor hebben Bob (Carla is wel gepland, maar nog niet verwekt).

Henk is een verwoede doe-het-zelver.

Op een zaterdag maakt hij tegen zijn schuurtje,

in zijn achtertuin een zandbakje voor zijn Bob.

Zo wordt Bob met zijn zandbakje het centrum

voor de kinderen uit het hele rijtje.

Op nummer 9 woont echtpaar Theo en Paula.

Zij hebben Robert en Nicole.

Bij het opmaken van de bedden kijkt Paula jaloers uit het slaapkamerraam naar het zandbakje van nummer 7 en denkt:

Mijn kinderen zijn tegenwoordig altijd op nummer 7.

Nummer 7 heeft tenminste wat over voor zijn kind.

Nummer 7 heeft een zandbak!

's Avonds wordt Theo door Paula ter verantwoording geroepen.

Theo moet ook maar eens aan het timmeren voor zijn kinderen.

Paula blijft zeuren, Theo bezwijkt.

Hij kijkt door het slaapkamerraam hoe nummer 7 zijn zandbak heeft gemaakt.

Gaat naar het doe-het-zelf-centrum.

Niet lang daarna kent de huizenrij 2 zandbakjes.

Vanaf dat moment vormen de kinderen 2 partijen:

Bob roept nieuwe "woorden": "Mijn zandbakje is lekker toch veel mooier dan die van jullie!"

Robert roept ook nieuwe woorden: "Nietes, die van ons is lekker veel groter!"

Niet lang daarna kijkt de moeder Greetje van nummer 11 jaloers uit het slaapkamerraam naar nummer 7 en 9.

Een week later zijn er 3 zandbakjes en 3 partijen.

Niet lang daarna hebben alle nummers hun eigen zandbakje.

In elk zandbakje zitten nu de eigen dochter, eigen zoon of eigen dochter en zoon hun taartjes te bakken,
hun kastelen te bouwen.

Van het ene tuintje naar het andere wordt geroepen:

"Mijn kasteel is veel hoger dan dat van jullie"

"Bah, wat bakken jullie stomme taartjes!"

"Jouw vader kan niet eens timmeren!"

"Als je nog eens met zand durft te gooien dan .... "

De moeders denken onder het nagellakken:

Eigen huis

Eigen tuin

Eigen zandbakje

Eigen kinderen

Zo hoort het

Anders krijg je maar verplichtingen,

Maar jammer, hiernaast hebben ze een kat.

Zou die soms poepen in onze zandbak?

Je weet maar nooit!

(uit *huis*, uitgave Pax Christi, Utrecht, vredesweek 1971)

Wat te doen!

Bij jaloersheid gaat het vaak om iets wat een ander wel of niet heeft. En dat gevoel van jaloers zijn is vrijwel voor iedereen onvermijdelijk. Het jaloers zijn kan een positieve prikkel zijn dat mensen kan aanzetten om iets te ondernemen en zichzelf te ontwikkelen, maar het kan ook leiden tot afgunst en haat!

Hoe herken je jaloezie?

Kinderen kunnen dat niet altijd direct aangeven en uiten dat op andere manieren:

- ruzie maken
- agressief gedrag

- aan andere kinderen zitten
- dingen afpakken
- schreeuwen wanneer een kind aan zijn of haar spullen komt
- aandacht opeisen op onmogelijke momenten
- stil zijn.

Wat kun je doen aan jaloers gedrag?

- Niet negeren en laat het duidelijk merken dat je dat niet op prijs stelt
- Geef geen straf, want dan wordt het alleen maar in zijn gevoel gesterkt
- Geef geen aandacht op het moment van het zich jaloers gedragen, want dan wordt het beloond
- Praat erover, en probeer het te begrijpen
- Niet toegeven aan eisen
- Geef positieve aandacht, wanneer het kind er niet om vraagt.

Hoe help je een kind met jaloezie om te gaan?

- Praat erover, en probeer het te begrijpen
- Versterk hun gevoel van eigenwaarde door ze zelfstandig na te laten denken en dingen te laten doen
- Zoek samen naar andere wegen of oplossingen
- Laat het kind op een juiste moment merken dat er aandacht (liefde) voor hem of haar is
- Vergelijk niet met een ander, neem het kind zelf als uitgangspunt.

Naar J/M juli/augustus 2003

Overzicht van de werkwijze

1^e bijeenkomst

- 2.1. Naar aanleiding van het verhaal krijgen de kinderen de vraag waarom de andere vissen die ene vis het mooiste vinden!
- 2.2. Lezen van het vervolg van het verhaal.

2^e bijeenkomst

- 2.3. Een kringgesprek met de volgende vraag: De mooiste vis wilde niet met de andere vissen spelen. Waarom eigenlijk niet?
- 2.4. Op welke gronden kiest een kind een vriendje of een speelkameraadje?

Benodigdheden

- een grote zak met spekkies en of knikkers

Uitwerking van de werkwijze

2.1. Inleiding

Een kringgesprek met onder andere de vraag: waarom vinden de vissen in het verhaal dat we de vorige keer hebben gelezen juist die ene vis het mooiste? Antwoord kan zijn dat hij veel mooie glinsterende kleuren heeft.

Vraag: welke naam geven de vissen nu aan die mooie vis?

Antwoord: Regenboog.

2.2. Voorlezen uit het boek

U leest de volgende tekst uit het prentenboek aan de kinderen voor:

De andere vissen noemden hem Regenboog.

Ze wilden allemaal graag met hem spelen.

“Zullen we verstopperijtje doen?” vroegen ze

“Of wie het hardst kan zwemmen?”

Maar Regenboog gaf geen antwoord.

Hij zwom trots voorbij en liet zijn schubben schitteren.

2.3. Kringgesprek

Een kringgesprek naar aanleiding van de volgende vraag:

Waarom wil Regenboog niet met anderen vissen spelen?

Antwoord kan zijn dat de andere vissen hem niet aardig vinden.

4. Wanneer is iemand mijn vriendje?

Bij de volgende opdracht komen de kinderen er achter wat voor hen een reden is om voor een ander kind te kiezen. Op grond waarvan wordt een ander mijn speelkameraad?

U laat de kinderen een grote zak met wat lekkers zien. Het kan een zak met spekkies zijn. Het is zoet en dat vinden veel kinderen lekker. Gezond is wat anders!

U vertelt dat de kinderen in twee groepjes naar buiten gaan en dat ze mogen kiezen met wie ze meegaan. U wijst uit de groep twee kinderen aan bij wie ze zich mogen aansluiten. De ene groep gaat naar te ene deel van de schoolplein en de andere groep naar het andere deel.

U geeft deze zak aan één kind, waar de kinderen bij mogen aansluiten. Het andere kind heeft dus niets. Welke kind verzamelt de grootste groep en waarom?

U kunt in plaats van spekkies ook een zak knikkers nemen. Maar spekkies hebben vanwege de kleur en de zoete smaak een grote aantrekkingskracht op kinderen.

Fase 2.

Hoofdstuk 3. IK WIL OOK WAT JIJ HEBT!

Doelstelling

Kinderen kunnen wel eens jaloers zijn op een ander. Waarom eigenlijk? Kun je tevreden zijn met wat je hebt, of wie je bent.

Overzicht van de werkwijze

1^e bijeenkomst

1. Een aantal kinderen krijgt 'verkleedkleden' aan
2. Een (kring)gesprek over wie de 'mooiste' is
3. Lezen van het verhaal uit het prentenboek
4. Kringgesprek over het verhaal.

2^e bijeenkomst

5. Vervolg van het verhaal
6. Kringgesprek naar aanleiding van het verhaal
7. Lied *Mijn vader is een timmerman*
8. Lezen van het verhaal.

Benodigdheden

- kleden zodat de kinderen zich kunnen verkleeden: een hoed, een mooie sprookjesjurk, een lange glinsterende jas... U moet wel uiteenlopende kleding qua sfeer en stijl kiezen. Dus een grijze jas tegenover een fantastische jurk.
- liedbundel *eigen-wijs*

Uitwerking van de werkwijze

3.1. Verkleeden van een aantal kinderen.

Een aantal kinderen krijgt verkleedkleden aan. Kies er een aantal, bijvoorbeeld via een loting uit, ongeveer drie tot vier kinderen. Niet te veel, want dat kan de aandacht afleiden. Van belang is dat de een echt mooier is aangekleed dan een ander.

3.2. Wie is het mooist!

Aan de kinderen die de verkleedkleden aangetrokken hebben wordt gevraagd of ze tevreden zijn met wat ze aanhebben. Of hadden ze liever wat anders aan?

Antwoorden kunnen luiden als 'Ja, ik heb een mooie jurk met heldere kleuren, met mooie sieraden en afbeeldingen zoals sterren, halve manen en kralen op de kleding gestikt. Ik ben wel net zo mooi als de Regenboog'.

Kinderen die wat anders aanhebben kunnen duidelijk maken dat ze toch liever wat anders (= mooiers) aanhadden. Betrek er in de loop van het gesprek ook de andere kinderen van de groep bij.

En laat u als leerkracht ook duidelijk merken dat u ook niet blij mee bent, wanneer de een wel meer heeft als een ander. Ook u voelt zich niet blij. U verteld dat u een naar gevoel in u buik krijgt! U wordt boos! Wat moet u nu gaan doen! Ook u bent jaloers!

3.3. Voorlezen uit het prentenboek.

U leest uit het prentenboek het volgende deel van het verhaal:

Een jonge vis zwom achter hem aan.

“Regenboog, Regenboog, mag ik je wat vragen?”

Ik wil zo graag één van je schubben. Eentje maar.

Ik vind ze zo mooi en jij hebt er zoveel.”

“Geen denken aan,” zei de Regenboog.

“Ik hou ze allemaal zelf. Maak dat je wegkomt, brutaal beest.”

De jonge vis schrok ervan en zwom gauw naar zijn vrienden.

Vanaf dat moment wou niemand meer iets met Regenboog te maken hebben.

Ze draaiden hun staart naar hem toe, als hij voorbij kwam.

3.4. Vraaggesprekje.

U begint een kringgesprek met de volgende vraag: “Waarom wil dat kleine visje één schubje hebben van Regenboog?”

“Regenboog zegt nee. Waarom zou hij nee zeggen?”

“Hoe zou het kleine visje zich kunnen voelen, toen Regenboog nee zei?”

“Hoe zou de Regenboog zich voelen toen hij *nee* zei tegen het kleine visje?” (de bedoeling bij deze vraag is of de kinderen zich realiseren dat hij op zo’n manier wel eens *alleen* zou kunnen blijven).

3.5. Verder voorlezen uit het prentenboek.

U gaat verder met de volgende tekst:

Opscheppen met zijn prachtige schubben was er voor Regenboog niet meer bij.

Hij voelde zich verschrikkelijk alleen.

“Ik word door niemand meer bewonderd.”

“Achter het koraalrif woont Octopus, de inktvis,” zei de zeester.

“Misschien weet hij wel raad.”

3.6. Kringgesprek over jaloers zijn.

U vervolgt het kringgesprek met de vraag: “Wat zou de Octopus nu tegen Regenboog kunnen gaan zeggen? Welke raad zou hij hem nu kunnen gaan geven?”

U stelt dezelfde vraag ook aan de kinderen. Niet alleen aan de kinderen die mooi gekleed zijn, maar ook aan hen die niet tevreden zijn.

(die vraag kunt u ook uzelf stellen, u was ook boos en had ook een raar gevoel in uw buik, zie 2.) U kunt de leerlingen vragen hoe dat gevoel ook wel eens wordt genoemd (= jaloers).

De antwoorden van de kinderen kunnen zijn: de mooie vis moet gewoon meedoen, gaan praten en misschien ook iets weggeven. De andere vissen moeten tevreden zijn met wat ze zijn, want iedereen is van zichzelf al heel mooi. Wanneer je mooie kleren maakt, dan is het belangrijk dat iedereen alles eerlijk met elkaar overlegt en eerlijk met elkaar deelt. Niet alles voor één of een paar kinderen.

(N.B. hier gaat het er wel om dat de kinderen niet hoeven te accepteren dat er ((sociale)) ongelijkheid is, en dat is wat anders dan een gevoel van jaloezie alles te willen wat een ander heeft)

Verder leent dit onderdeel zich er goed voor om jaloezie te bespreken. Er zijn voldoende voorbeelden en situaties die de kinderen kennen en meegemaakt hebben. Het is van belang dat de kinderen doorhebben dat jaloezie veel kapot kan maken: de onderlinge verhoudingen en de werksfeer!

6.7.

U kunt het volgende lied *Mijn vader is een timmerman* op bladzijde 82 uit de liedbundel *eigen-wijs* met de kinderen zingen. Daarbij kunt u een inleidend gesprekje houden met de vraag of iemand met een bepaald beroep, een speciale hobby of aparte kleding, meer of minder is dan de ander.

3.8 Voorlezen uit het prentenboek.

Lees het laatste deel van het verhaal af tot en met: "Drie lange armen raakten hem aan."

Regenboog zwom er haastig naar toe.

Het was er donker. Hij zag bijna niets,

Alleen twee grote ogen.

Drie lange armen raakten hem aan.

Fase 3.

Hoofstuk 4. MOET JE ALTIJD DE BESTE ZIJN?

Doelstelling

Kinderen weten dat het samen op een gelijkwaardige wijze in een groep (kring) fijner is dan wanneer er iemand altijd de 'beste' moet zijn!

Overzicht van de werkwijze

1. Inleidend gesprek: wat is een kring?
2. Samen in een kring staan
3. Kringgesprek, wanneer is iemand de beste?
4. Lied *Wij maken een kringetje*
5. Samen de ingekleurde tekeningen in een kring (cirkel) aan de muur ophangen.
6. Lezen: het slot van het verhaal

Extra: welke vissen horen in welke hoepel!

Benodigdheden

- de ingekleurde tekeningen van de eerste bijeenkomst
- liedbundel *eigen-wijs*
- een houten blok of een krukje
- viertal hoepels
- werkblad van internet verschillende vissen: <http://www.kids-n-fun.nl/kleurplaten/vissen>
- google: werkblad de mooiste vis van de zee

Uitwerking van de werkwijze

4.1. Wat is een kring?

U vraagt aan de kinderen wat een kring is. Het principe van een kring is dat niemand meer is of een meerdere is. Meer informatie hierover in *De Vleugels van de tijd*

4.2. Staan in een kring.

De kinderen gaan in een kring en één kind mag op een krukje of een blok staan, want dat kind is gewoon de beste!

U vraagt aan het kind op het blok of hij/zij het leuk vindt dat deze op een wat hogere plaats staat. Vaak zullen ze het wel leuk vinden! U geeft aan dat dat kind 'altijd' op een hogere plek staat, dat andere kinderen ook klusjes en werkjes voor hem of haar moeten doen. Wanneer iemand jarig is blijft hij/zij een bijzondere plek houden. Vraag aan dat kind wat het ervan vindt. Vaak vinden ze dat wel spannend.

4.3. Kringgesprek over de kring.

Nu vraagt u aan de andere kinderen wat zij ervan vinden. Ze zullen dat niet leuk vinden! Zullen ze met zo'n kind wel graag vriendje blijven?
Vraag nu aan dat ene kind wat het van al die reacties vindt!
Dan vraagt u of er *überhaupt* iemand de beste is. Misschien wijzen ze wel een kind aan. Dan vraagt u: wie is het beste in tekenen, hardlopen, muziek maken, opruimen, tellen... Dan zal blijken dat iedereen bepaalde kwaliteiten heeft.

4.4. Zingen over de kring.

Kom even terug op wat een kring is, en dat het er eigenlijk om gaat dat iedereen in dekring gelijkwaardig is. Niemand kan zeggen: "ik ben meer", "Ik ben de beste", "Ik mag meer".

Zing dan het liedje *Wij maken een kringetje* op bladzijde 36 uit bundel *eigen-wijs*.

U kunt ook een aantal kringspelletjes doen zoals een ballenspel, en het liedje *Ik heb een mooie grote bal. Ik kijk wie ik hem geven zal* zingen.

Bij de tekst van het liedje zijn een aantal vragen mogelijk:

- waar kijk jij naar, wat is voor jou belangrijk?
- naar wie gooi jij de bal en naar wie gooi jij de volgende keer de bal?

4.5. Kinderen hangen hun eigen gemaakte vissen of de ingekleurde tekeningen in de kring aan de muur. (zie 1.1. en 1.3.)

4.6. Lezen het slot van het verhaal.

Tot slot leest u de volgende tekst van het verhaal voor het uit prentenboek:

"Ik wist wel dat je zou komen," zei een bromstem.

"De golven hebben me alles verteld.

Luister vriend: als je iedere vis één van je schitterende schubben geeft, is je narigheid voorbij. Dan ben je misschien niet meer de allermooiste, maar wel de allergelukkigste vis."

"Oh nee...", wou Regenboog nog zeggen.

Maar Octopus was al verdwenen in de donkere diepte.

"Mijn schubben weggeven, mijn schitterende schubben? dacht Regenboog.

"Nee, dat nooit!

Zonder die schubben zou ik zo verschrikkelijk verdrietig zijn."

Hij voelde opeens iemand naast zich.

Het was de jonge vis weer.

"Regenboog, Regenboog," fluisterde die,

"mag ik alsjeblieft één heel klein schubje?

Dan zal ik er nooit meer om zeuren."

"Dan zal hij wel weer naar me kijken", dacht Regenboog slim,

"één schubje minder – daar zou niemand iets van merken."

Regenboog zocht en zocht – eindelijk had hij het kleinste schubje gevonden.

"Hier," zei hij tegen de jonge vis.

"Meer krijg je niet, als je dat maar goed onthoudt."

"Be.. be.. bedankt", bubbelde de jonge vis blij,

"wat lief van je, Regenboog."

Daar werd Regenboog een beetje verlegen van.
Hij keek de jonge vis lang na.
“Zo blij met één piepklein schubje”, dacht hij.

De jonge vis flitste heen en weer door het water.
Hij liet zijn schitterende schat aan iedereen zien.
“Wij willen er ook één”, riepen de anderen.
Ze zwommen allemaal om Regenboog heen.
“Geef ons ook een!”
Regenboog deelde links en rechts zijn mooiste schubben uit.
En hij werd steeds vrolijker.

Hoe meer hij weggaf, des te mooier hij werd.
Hij straalde! Hij was nog nooit zo gelukkig geweest.
Ze wilden allemaal graag met hem spelen.
“Zullen we verstoppertje doen?” vroegen ze.
“Of wie het hardst kan zwemmen?”
“Ja,” juichte Regenboog.
En de zee schitterde van al die vrolijkheid.

Extra verwerkingstip naar aanleiding van 1.7.

Kinderen hebben hun eigen gemaakte vissen in verschillende kommen (hoepels) geplaatst.

Nu gaan we hetzelfde doen, alleen in welke kom wil jouw vis!

Materialen

vier diverse gekleurde hoepels	veel diverse gekleurde vissen (zie 1.3. en 1.7.)	getallen
werkblad met daarop als het kan een snoek, schelp, eenvoudige vis, mooie sluiervis		

Uitwerking

► De kinderen zitten in een hoefijzeropstelling. In het hoefijzer liggen vier verschillende viskommen (hoepels) en in een iedere kom is al iets aanwezig: een schelp, een regenboogvis, een grijze vis en een snoek. Leg alle vissen door elkaar op een centrale plaats. De kinderen benoemen eerst de kleuren en de vorm en de inhoud van de kommen. Dan moeten de vissen vlug terug naar een kom. Welke vissen horen bij elkaar in de kom en waarom? Welke kleur hebben deze vissen?

Hoeveel vissen liggen er nu in de hoepel? Welk getal hoort erbij? Vissen kunnen bij elkaar horen vanwege dezelfde kleur, vanwege hun vorm, vanwege elkaanders vrienden, vanwege veiligheid, vanwege ....

In welke viskom zwemmen de meeste of minste vissen? Welke kom is nog leeg? Hoe komt dat? Waarom zijn er in een kom wél veel vissen?

Toelichting: Narcisme

Narcisme is een term waarmee een groot zelfbeeld en / of eigenliefde wordt aangeduid. Narcistische mensen zijn erg vaak charmant met de bedoeling dat zij anderen aan zich willen binden. Wanneer zij die aandacht en bevestiging krijgen, zijn ze tevreden. Wanneer de ander meer eigen wensen, ideeën en behoeften uit dan zal de narcist de relatie onder druk zetten of beëindigen. Een narcist reageert vaak overdreven woedend op afwijzing en kritiek.

Narcisme wordt hier besproken omdat het thema in het prentenboek *De mooiste vis van de zee* erg sterk de nadruk legt op **hoe mooi ben ik** en **wanneer is dan iemand mijn vriendje**. De term narcist komt uit het verhaal van de Griekse mythologie. Narcissus was een knappe man die de liefde van een nimf wilde ontvangen. Maar twijfelde over zijn uiterlijk en keek daarom steeds in het water. Hij werd zo verliefd op zijn spiegelbeeld. Hij werd gek van zichzelf en stierf daaraan. De goden hadden hem veranderd in een bloem: de narcis. Hij werd door de goden bestraft omdat hij alleen maar zelf-liefde had.

Kinderen kunnen daar last van krijgen wanneer zij in hun opvoeding steeds ingepeperd krijgen dat ze aan de eisen van hun ouders moeten voldoen. De ouders of de opvoeders kijken niet meer naar de werkelijke gevoelens en verlangens van het kind, maar denken meer in de trant van: **hoe komt mijn kind over, voldoet het aan de eisen?** Wanneer het kind aan die eisen voldoet, wordt het beloond. Het kind leert niet meer vanuit zichzelf te leven maar leeft vanuit het idee: hoe kom ik over bij de ander? De opvoeder heeft iets van het kind nodig en dat is tevens de bevestiging van de opvoeder. Het kind gaat dan zijn eigen gevoelens ontkennen, want dat wordt toch afgewezen en stelt zich in dienst van de opvoeder of de ouder. Het "onechte ik" is in ontwikkeling. Een aantal kenmerken daarvan is, dat:

- het kind meer bekommerd is hoe het bij de anderen overkomt dan om wat er in haar / hem omgaat. (zie het verhaal *De mooiste vis van de zee*)
- het kind verder gaat investeren in het beeld dat het van zichzelf heeft opgebouwd aan hand van wat anderen vinden: kleding (sport-)prestaties, geforceerde (goede) manieren. Dat gaat ten koste van de innerlijke ontwikkeling
- de buitenwereld is belangrijk
- het steeds wil opvallen door 'uit te leven', in plaats van 'beleven'
- het zich steeds moet bewijzen
- gevoelens van meerwaarde en minderwaarde elkaar steeds opvolgen.

Samengevat: het is een gerichtheid op het 'imago' in plaats op een eigen 'identiteit'.

Zelfwaardering en eigen-liefde moeten aanwezig zijn, men moet vanuit de eigen kern kunnen leven. Wanneer het kind vanuit een eigen kern leeft, kan het ook een ander verrijken. Het kind is betrokken en sociaal. Zie ook de bijbelse boodschap: *Bemin uw naaste zoals jezelf*. Het kind heeft een gezond zelfbewustzijn. Het kent het leven vanuit zichzelf. Weet wat een ander wil (empathie) en weet wat het zelf wil. Voelt zich niet afgewezen wanneer een ander kritiek heeft en kan daarover praten. Goede opvoedingskenmerken zijn:

- het streven naar zelfstandigheid wordt niet ervaren als een uiting van ontevredenheid of agressie, dus het wordt dan ook niet afgestraft
- ouders hebben het kind niet als een 'pronkstuk' of als een 'visitekaartje' voor bevrediging van hun eigen ego. Het kind heeft de mogelijkheid om eigen gevoelens te uiten
- het krijgt de mogelijkheid om te experimenteren (zie de eerste vier fasen van ontwikkeling van Erikson)
- het kind mag tegenstrijdige gevoelens tonen. Het is op zoek naar een eigen identiteit
- het kan een ander liefhebben zoals het wil. Opgroeien als een eigen mens vanaf de geboorte. Dus let als ouder op wanneer en waarom het kind gaat lachen, en **geen** trucjes en ideeën verzinnen om het kind op commando te laten lachen. Want dan begint de opvoeding al dat het kind zich gaat afstemmen op de opvoeder!

Meer informatie: www.moeilijkemensen.nl info.

Colofon

Samenstelling

Annemarie Kuipers, leerkracht basisschool de Wendakker, Oldenzaal
 Mary Kuijers, leerkracht basisschool de Wendakker, Oldenzaal
 Jos van Remundt, schoolbegeleider Noord Oost Twente en Stichting Echelon
 Leonie Wenting, leerkracht basisschool Kerkewei, Rossum (Ov.)
 Mariët Wolbers, leerkracht basisschool de Wendakker, Oldenzaal

Eindredactie

© Stichting Echelon